
L'especulació en teoria de la traducció

per M. Teresa Espinal

Les especulacions lingüístiques, tal com les concep la comunitat lingüística, no són uns supòsits totalment abstractes, allunyats de la realitat i sense cap mena d'aplicació pràctica, sinó uns postulats o unes hipòtesis formulats com a reflexió o explicació d'una realitat lingüística determinada que responen a una concepció interpretativa de la ciència lingüística.¹

En el treball que aquí es presenta s'analitzaran algunes especulacions formulades en la construcció d'una Teoria científica de la Traducció (TT) i, més específicament, en el marc de la ciència lingüística (ja sia partint de la gramàtica oracional o de la lingüística textual). El propòsit d'aquesta anàlisi és d'avaluar l'abast predictiu de les hipòtesis escollides i d'il·lustrar alguns dels diferents tipus de discurs teòric elaborats sobre el procés de traducció.

Alhora, amb la finalitat de posar alguns fonaments teòrics que puguin ésser la base d'una teoria explicativa de la traducció, s'especularà sobre la possibilitat d'estudiar aquest procés en el marc d'una teoria específica de la comunicació i de la cognició humana; em refereixo a la Teoria de la Pertinença (*cf.* Sperber-Wilson 1986).

1. Existeix un contrast implícit entre la lingüística especulativa i explicativa, per una banda, i la lingüística descriptiva, per l'altra. Les especulacions lingüístiques de naturalesa explicativa poden arribar a il·luminar noves línies de recerca i a estimular la realització de determinats estudis lingüístics que, potser, sense el rerefons de la teoria lingüística en qüestió, no haurien rebut la correcta atenció ni presentat l'adequada coherència interna.

Així doncs, els termes *especulació* i *especulatiu* aquí usats tenen un valor que s'allunya del més particular que han adquirit aquests mots en el seu ús modern. Recordeu precisament que el terme *especulatiu* evoca la tradició gramatical medieval inspirada en la filosofia escolàstica del segle XIII i, en especial, la gramàtica especulativa dels modistes, per a qui el llenguatge era una mena de «mirall» (de *speculum*) que es relacionava, d'una banda, amb l'intel·lecte humà i, de l'altra, amb la realitat que representava o significava.

1. L'efabilitat en TT

Des d'un punt de vista estrictament lingüístic, i més concretament semàntic, s'ha especulat sobre l'efabilitat de la traducció, és a dir, sobre la possibilitat de traduir d'una llengua a una altra qualsevol contingut proposicional. Aquesta hipòtesi s'ha formulat en els termes següents:

- (1) (a) Tot allò que es pot pensar es pot dir (cf. Keenan 1978:159)
- (b) Tota proposició es pot expressar mitjançant alguna oració en qualsevol llengua natural (cf. Katz 1978:209)
- (c) Tota proposició és un sentit d'alguna oració en qualsevol llengua natural (cf. Katz 1978:216)

Se suposa que si hi ha alguna oració en alguna llengua que expressa una proposició (i, per tant, que no és anòmala semànticament), els parlants d'altres llengües, d'acord amb la Hipòtesi de l'Efabilitat, poden també expressar aquesta proposició (sempre amb el supòsit que les proposicions siguin objectes legítims d'especulació teòrica).

Per a Katz, que sosté una definició lògica del terme traducció, la traducció és un cas especial de sinonímia parcial: és el cas especial de la relació de sinonímia entre oracions de diferents llengües naturals segons la qual dues expressions són sinònimes quan existeix un sentit d'una oració que també és un sentit de l'altra oració. Dit d'una altra manera:

- (2) (a) Dues oracions són traduccions, en el sentit lògic d'aquest terme, si i només si una proposició expressada per una té exactament les mateixes propietats i relacions semàntiques que una proposició expressada per l'altra (cf. Katz 1978:207)
- (b) Dues oracions O_1 i O_2 són traduccions només si O_1 és una oració de L_1 i O_2 és una oració de L_2 , $L_1 \neq L_2$, i la gramàtica òptima de L_1 assigna a O_1 la mateixa representació semàntica que la gramàtica òptima de L_2 assigna a O_2 (cf. Katz 1978:208)

Observeu que segons aquest enfocament la traducció es reduiria a posar en pràctica un codi que hauria de permetre la identificació o associació de dues oracions de llengües diferents exclusivament sobre la base de les seves representacions semàntiques. Tanmateix, aquest plantejament resulta insuficient com a model de descripció i explicació de l'abast de la traducció.

Fixem-nos que, de fet, en relació amb la traducció és possible, i alhora interessant, de trobar que dues oracions O_1 i O_2 de dues llengües naturals diferents, associades mitjançant regles de la gramàtica amb representacions semàntiques distintes, poden identificar-se al nivell de representació de l'estructura conceptual, és a dir, al nivell de la interpretació total d'enunciats (cf. Chomsky 1986). Per tant, dues oracions amb representacions semàntiques diferents poden ser una la traducció de l'altra.

Els exemples de (3) i (4) demostren precisament que la traducció no es pot concebre com un procés d'identificació de representacions semàntiques, sinó més aviat com un procés d'identificació en un nivell de representació no estrictament lingüístic, anomenat nivell d'interpretació d'enunciats o, més genèricament, nivell de representació mental.

- (3) (a) *Alemanya*
Ich habe keine Angst
(lit. = jo tinc cap por) Neg → SN

- (b) *Castellà*
 No tengo miedo Neg → SV
 No soy miedoso
- (4) (a) *Anglès*
 No children came Neg → SN
 (lit. = cap nen vingué)
- (b) *Català*
 No vingué cap nen Neg → SV

Noteu que en aquests exemples l'abast de la negació (marcat amb una fletxa) és divers. A les representacions semàntiques dels exemples de l'alemany i de l'anglès el constituent modificat per l'operador negatiu és el SN, mentre que a les representacions semàntiques corresponents als exemples del castellà i del català s'escau que és el SV. A (3) i (4) s'illustra, doncs, la possibilitat que les llengües difereixin en la forma d'expressar lingüísticament la relació lògica entre operador i constituent modificat, malgrat que en un altre nivell de descripció la interpretació final de dues oracions de llengües diferents coincideixi i, consegüentment, a pesar del fet que les dues oracions objecte de relació hagin de considerar-se l'una com una traducció de l'altra.

Vegem ara els enunciats de (5):

- (5) (a) No us aboqueu. És perillós
 (b) Es peligroso asomarse
 (c) Il est interdit / défendu de se pencher au-dehors
 (d) Do not lean out
 (e) E' pericoloso sporgersi
 (f) Nicht hinauslehnen

Aquests exemples il·lustren de nou que la Hipòtesi de l'Efabilitat no pot formular-se en termes de sinonímia (parcial) o d'assignació de la mateixa representació semàntica a les oracions objecte de traducció, i això és així per diverses raons: (I) l'estructura sintàctica només mostra certs trets de similitud a (5b) i (5e); (II) el significat i el valor de les unitats lèxiques, especialment el dels verbs i adjectius que integren aquestes estructures, no coincideixen d'un sistema a un altre, perquè els camps lèxics dels quals formen part *abocar-se*, *asomarse*, *se pencher*, *lean out*, *sporgersi* i *hinauslehnen* són diferents; (III) els trets de flexió i concordança també difereixen d'una oració a una altra (2PP, 3PS o absència de flexió); etc.

En síntesi, tant l'anàlisi sintàctica com les propietats i les relacions semàntiques de les oracions de (5) són diferents; però, malgrat aquesta diversitat, aquests enunciats es reconeixen com a traduccions l'un de l'altre, cosa que suggereix que la traducció i el procés de traducció no poden ésser regulats simplement per mitjà d'un codi lingüístic, com si es tractés d'un sistema de regles que identifiqués representacions semàntiques idèntiques.

Així doncs, els exemples de (3) a (5) aporten dos arguments a favor de les teories que proposen que la traducció és un procés d'interacció de diversos principis i coneixements no exclusivament gramaticals, segons el qual un missatge o enunciat (fixeu-vos que no usem el terme oració) és l'equivalent interpretatiu d'un altre missatge o enunciat. No és possible d'explicar el mecanisme pel qual s'obté la forma proposicional corresponent a una o diverses oracions ni, per tant, la traduïbilitat entre enunciats lingüístics, si no es garanteix que aquest mecanisme s'ha de caracteritzar mitjançant principis de la

gramàtica i, això no obstant, no és totalment caracteritzable mitjançant aquests principis.

A parer meu, el problema de la hipòtesi de la traducció exacta de Katz prové, d'una banda, de la reducció a què *a priori* sotmet el concepte de traducció, atès que és entès com un mecanisme entre *oracions* de diferents llengües naturals. D'altra banda, neix d'una equivalència, establerta també *a priori* en el model en el qual ell treballa (la Teoria Estàndard de la Gramàtica Generativa Transformacional), entre significat d'una oració i forma proposicional.

El significat d'una oració més aviat hauria de concebre's com un conjunt de relacions formals (bàsicament de modificació, de control, anafòriques i temàtiques) que es fan explícites, gràcies als principis de la gramàtica, en unes representacions semàntiques o Formes Lògiques. En canvi, la forma proposicional (corresponent a una oració o a diverses) és el fruit de la interacció entre principis de la gramàtica i principis pragmàtics o conservatoris en el procés d'interpretació d'enunciats; la forma proposicional no es pot implementar totalment com si es tractés d'un procés merament gramatical.

2. La TT en la Lingüística del Text

La segona «especulació» científica desenvolupada en el marc d'una teoria lingüística de la traducció que voldria discutir ha estat elaborada per Coseriu. Coseriu situa l'estudi de la traducció com una secció de *la lingüística del text*. Vegem en quins termes s'expressa:

- (6) (a) «No és simplement que no es tradueixin els 'mots'. Més aviat, cal dir que no es tradueixen els 'significats', els *continguts de llengua* com a tals; encara més: la traducció no ateny ni tan sols el pla de les llengües, sinó el *pla dels textos* [...]. *Només es tradueixen textos*; i els textos no s'elaboren solament amb mitjans lingüístics, sinó també —i en una mesura diferent segons els casos— amb l'ajut de mitjans extralingüístics. Aquest és el principi bàsic del qual depèn tota la resta en la traducció (i, per tant, també en la teoria de la traducció)» (cf. Coseriu 1977b:219-220).
- (b) «A la traducció convé d'expressar 'un mateix *contingut textual* (= de text)' en llengües diferents. Ara bé, atenent el fet que els continguts de les llengües (o 'idiomes') són diferents, mentre que el contingut traduït ha de ser 'el mateix', aquest contingut no pot ser idiomàtic, sinó únicament *inter- o supra-idiomàtic*» (cf. Coseriu 1977b:220).

La tesi de Coseriu és que els significats (els continguts que proporciona en cada cas la llengua) no es tradueixen, no han de traduir-se, ni poden traduir-se, puix que són per definició fenòmens d'una llengua determinada, cosa per la qual només poden ésser descrits, és a dir, explicats analíticament, però no pas transferits a una altra llengua.

- (6) (c) «La comesa de la traducció, des del punt de vista lingüístic, és de reproduir, no el mateix significat, sinó la *mateixa designació* i el *mateix sentit* amb els mitjans (és a dir, en rigor, amb els *significats*) d'una altra llengua» (cf. Coseriu 1977b:221-222).

En aquesta citació, per *designació* idèntica amb mitjans lingüístics diferents s'entén la referència a les coses extralingüístiques, als fets o a l'estat de coses extralingüístiques, i per *sentit* es concep el contingut particular d'un text o d'una uni-

tat textual, en la mesura en què aquest contingut no coincideix simplement amb el significat ni amb la designació.

Advertiu que, si bé Coseriu situa la TT com una secció de la lingüística del text, curiosament en aquest treball que he citat no defineix el terme text i tampoc no delimita l'abast d'estudi d'allò que ell anomena lingüística del text. Nogensmenys, tenint en consideració allò que es pot inferir del seu treball, Coseriu no es conforma amb la idea que la unitat de treball sigui delimitada pel context lingüístic supraoracional, seguint la línia defensada per aquells qui afirmen que el domini de la gramàtica hauria d'ésser el discurs, entès com una estructura composta de seqüències d'oracions (cf. Sanders 1970, Williams 1977, Rigau 1981, Werth 1984). Coseriu més aviat sembla partidari d'ampliar els objectius de la teoria gramatical de manera que incorpori una teoria del context, és a dir, un ingredient pragmàtic (en la línia desenvolupada per Petöfi [1971, 1976] o van Dijk [1972, 1976, 1977]). En aquest sentit concret, en un altre dels seus estudis (cf. Coseriu 1977c), el lingüista romanès afirma precisament que un text (parlat o escrit) és un acte de parla o una sèrie connexa d'actes de parla d'un individu en una situació determinada.

Observeu que Coseriu es vol aferrar a un enfocament lingüístic de la traducció: d'aquí que proposi d'ampliar el camp de treball de la paraula i l'oració al text, i que parli de lingüística textual; però, per altra banda, també s'adona que els textos són unitats complexes en les quals interaccionen factors lingüístics i no lingüístics.

- (7) «els textos, [...], no funcionen solament per mitjà del seu contingut lingüístic, sinó també per la seva relació implícita amb principis del pensament de validesa universal, amb el 'coneixement general de les coses', amb idees i creences sobre les 'coses', així com amb qualsevol tipus de contextos extralingüístics» (cf. Coseriu 1977b:227).

Tanmateix, és una paradoxa el fet que Coseriu no reconegui que, des del moment que opta per una lingüística del text per explicar el fenomen de la interpretació d'enunciats (el que ell anomena *sentit*) en relació amb qualsevol tipus de context, de fet defensa un model de codi: la gramàtica hauria d'integrar un conjunt de principis pragmàtics d'interpretació que farien de suplement dels principis que regeixen la llengua i que d'una manera sistemàtica partirien de representacions semàntiques dels signes lingüístics i de descripcions del context i conduirien al sentit (o representació mental) dels enunciats.

El problema d'una proposta com aquesta —tal com es justificarà més endavant— és que només permet de donar compte de certs processos interpretatius d'unes característiques molt limitades (això és, els processos no inferencials) i implica una delimitació de la noció de context tan considerable que resulta clarament insuficient i insostenible (això és, es restringeix al context mutu).²

Pel que fa a una altra qüestió, Coseriu presenta amb una gran perspiciàcia una distinció entre traducció entesa com a activitat tècnica relativa a les llengües o sistemes de signes (o sigui, la transposició) i l'activitat racional dels traductors (és a dir, la traducció pròpiament dita).

2. La noció de context mutu es refereix a coneixement que no és simplement compartit, sinó que se sap que es comparteix i que se sap que els altres saben que es comparteix, etc.

Per a una introducció al paper del context en una teoria de la interpretació i de la comunicació vegeu la secció 4.3 d'Espinal (1988).

- (8) «la 'transposició' [...] és la tècnica de l'establiment de 'correspondències', és a dir, d'equivalències en la designació, entre significats de llengües diferents; 'traduir', en canvi, és una activitat complexa, que de cap manera no consisteix merament a 'transposar' i sovint fins i tot pot ser o ha de ser, precisament, no transposició. [La tasca de traduir de vegades comporta transposició, d'altres requereix] creació d'equivalències [...], adopció, adaptació, explicació analítica de significats de la llengua de partida i comentari o aclariment» (cf. Coseriu 1977b:234-5).

Aquest aspecte té força importància perquè, a més a més de ser la base de la tesi coseriana de la invariància (per la qual la traducció exigeix de recórrer a unes invariants àmpliament diferenciades, tant segons la naturalesa dels textos originals, com segons els destinataris i la finalitat pròpia de la traducció (cf. Coseriu 1977a), també és el fonament teòric de les diferents teories de la traducció elaborades seguint un discurs psicolingüístic (em refereixo als treballs de Seleskovitch i Lederer a França i de Delisle al Canadà).

Comença així el tercer apartat de l'especulació en TT.

3. Teoria interpretativa de la traducció

L'originalitat de la línia de recerca desenvolupada per aquests científics que acabo d'esmentar no està a afirmar que una TT ha d'ésser coextensiva amb una teoria general del discurs, tot i que de fet aquesta sigui una de les seves tesis centrals, sinó a concebre la traducció com una activitat intel·lectual (una operació psicològica o procés cognoscitiu) consistent en la comprensió i reexpressió d'idees (o sentits) d'un text. El seu model de la traducció es fonamenta en les divisions metodològiques de (9):

(9)	<i>transcodificació</i>	<i>traducció</i>
	llengua	discurs
	significat - codi	sentit - context
	valor	designació
	mètode comparatiu	mètode interpretatiu
	paràmetres lingüístics	paràmetres lingüístics i no lingüístics

Aquest quadre estableix una diferenciació entre transcodificació, d'una banda, i traducció, de l'altra. La unitat lingüística dels processos de transcodificació és una unitat de la llengua (paraula o oració), mentre que la unitat lingüística dels processos de traducció és el discurs. En la transcodificació —seguint un mètode de comparació lingüística— cal mantenir el significat i el valor de les unitats de la llengua, tal com estableix el codi lingüístic corresponent, mentre que en la traducció —operació que només es pot realitzar seguint un mètode interpretatiu— cal que es mantingui el sentit i la designació del text original.

A propòsit de la primera d'aquestes distincions voldria remarcar que, postulant com a unitat de traducció el discurs, queda per explicar què podrà dir la teoria del discurs referent a la interpretació i reexpressió de missatges independents, com és ara els que es presenten a (10):

- (10) (a) Way out
 (b) Llums!
 (c) Túnel del Cadí. Peatge

La interpretació i la traducció d'aquests missatges no depèn en absolut de l'existència d'unes relacions de coherència entre aquests enunciats i altres enunciats que serveixin de context lingüístic. Tanmateix, tot i això, són enunciats apropiats i pertinents en determinades circumstàncies contextuals, la qual cosa suggereix que la comprensió d'enunciats no es pot circumscriure al discurs. D'altra banda, fóra inadequat de suposar que la interpretació d'aquest tipus d'enunciats és regulada per uns principis totalment diferents d'aquells que donen compte de la interpretació dels enunciats que s'integren en textos més amplis. Estem, per tant, obligats a concloure que el procés d'interpretació i el procés de traducció no s'han de satisfer necessàriament en el marc de les relacions discursives (apellant, per exemple, a una relació de coherència discursiva).

Tant Coseriu com Seleskovitch o Delisle reconeixen la necessitat de recórrer al context (entès com a bagatge cognoscitiu o reserva de coneixements), però no fins al punt de sostenir que un model que predigui el procés d'interpretació d'enunciats no pot limitar-se ni al pla de la llengua ni al pla del discurs.

Evidentment, és cert que qualsevol teorització que només tingui en compte les significacions en el pla de la llengua serà incapaç d'explicar la manera com opera la traducció humana, per la impossibilitat pràctica de transposar els significats lingüístics. Així, per exemple, a (11), podem comprovar la impossibilitat de transposar el conegut exemple de Jakobson (1959) de l'anglès al català, atès que (11b), que fóra l'equivalència de llengua més propera a (11a), no reflecteix fidelment el contingut lingüístic de (11a) pel que fa al gènere. Si, en canvi, la traducció no consisteix en una transposició al nivell de la llengua, aleshores és possible d'oferir un equivalent conceptual com el de (11c).

- (11) (a) I hired a worker
(b) Vaig contractar un(a) treballador(a)
(c) Vaig contractar algú

Però també és cert que qualsevol teorització basada en la interpretació o en el sentit en el pla del discurs serà insuficient per a explicar aquells processos que convingui dur a terme fora del context del discurs, perquè —per exemple— no hi ha discurs. En aquest cas, és a dir, quan no hi ha context discursiu (o sigui, una seqüència d'oracions o enunciats connectats), si el model teòric no aclareix com s'accedeix al context d'interpretació, la traducció es converteix una altra volta en un procés de descodificació, per comptes d'ésser un procés d'interpretació.

És atenent aquestes qüestions com cal jutjar les diferències entre les tres variants del català que es recullen a (12), considerades com a traduccions del missatge anglès de (12a).

- (12) (a) Way out transcodificació
(b) Camí cap enfora
(c) Camí de sortida
(d) Sortida traducció

Voldria destacar encara una altra qüestió. Seleskovitch i Delisle sostenen que la traducció és interpretació i que el traductor és intèrpret, no únicament en qualitat de subjecte cognoscent (receptor d'un missatge que ha de comprendre per poder traduir), sinó fins i tot com a subjecte que fa de mitjancer entre llengües i entre dos individus o comunitats lingüístiques (és a dir, subjecte emissor en un acte de comunicació).

La traducció definida com un procés d'interpretació,³ com un procés cognoscitiu dinàmic, és un acte intel·lectiu en el qual intervenen les facultats humanes de raonament i de judici i una suma considerable de coneixements extralingüístics.

- (13) (a) «L'anàlisi del fenomen de la traducció, procés cognoscitiu dinàmic, no pot ésser una simple aplicació de l'estudi de la lingüística. Aquesta té com a objecte d'estudi les oracions, la retòrica, els enunciats. La traducció exigeix la comprensió dels enunciats successius d'un text, i comprendre un text és (entre altres coses) reconèixer una oració de la llengua, retenir un i només un dels significats d'aquesta oració, donar un valor a les expressions referencials i calcular els elements sobreentesos. Aquestes operacions intel·lectuals recolzen sobre la competència gramatical, però també sobre el coneixement del món; depenen de l'actuació; són retòriques, i no pas lingüístiques» (cf. Delisle 1984:59-60).⁴
- (b) «L'activitat traductora es defineix com l'operació que consisteix a determinar el sentit pertinent dels signes lingüístics en funció de la intenció que s'expressa en un missatge i a restituir íntegrament aquest missatge per mitjà dels signes d'una altra llengua. L'equivalència que s'estableix exclusivament en el pla lèxic o oracional es desprèn d'una anàlisi purament lingüística (operació de transcodificació); la que sorgeix de la dinàmica d'un discurs és el producte d'una interpretació (operació de traducció)» (cf. Delisle 1984:68-69).

Aquesta perspectiva és, sense cap mena de dubte, allò que resulta més innovador del seu aparell teòric. De fet, és seguint un enfocament d'aquestes característiques com els proponents d'un discurs psicolingüístic de la TT intenten posar els fonaments del mètode de traducció més enllà de la descodificació i de la codificació interlingüístiques. Compareu, en relació amb aquest punt, les definicions de (13) amb la definició de traducció que proporciona Cerdà en el seu *Diccionario de lingüística*. Si a les primeres es mira de definir traducció, a (14) es defineix únicament transcodificació.

- (14) «Operació consistent a reproduir un enunciat codificat en una llengua, anomenada «ovint llengua font, mitjançant el codi d'una altra llengua, anomenada de destinació» (cf. Cerdà 1986).

Recordeu, abans de passar a l'última secció, que, segons Delisle, Seleskovitch, García Landa i altres teòrics de la traducció, el procés de la traducció consisteix (i) a identificar el sentit més pertinent, (ii) a cercar la formulació més pertinent i (iii) a assegurar-se que aquest equivalent conserva tot el sentit de l'enunciat original. Tanmateix, no defineixen pertinència i tampoc no expliquen com es troba la formulació més pertinent.

4. Traducció i pertinència

A l'última part d'aquest article voldria apuntar una relació important entre la Teoria de la Pertinència (TP) de Sperber i Wilson i la TT. La meua proposta consisteix a postular que la TP ofereix una aproximació científica al procés interpretatiu de la traducció, alhora que es presenta com un model comunicatiu

3. Noteu el contrast entre aquest ús del mot interpretació, que fa referència a la primera fase del procés de traducció, i un ús tècnic del terme interpretació, que es concep com a traducció oral.

4. Cal partir de la base que per a Delisle la retòrica és l'estudi del discurs.

explícit per a la traducció: la TP pot postular-se com una teoria explicativa dels processos de traducció i interpretació.

Sperber i Wilson intenten de formalitzar explícitament la noció de pertinència, ja apuntada d'una manera informal per Delisle i altres en relació amb la interpretació d'enunciats; però, a més a més, la seva teoria pragmàtica té l'avantatge de centrar-se, no en la relació entre unitats lingüístiques (siguin oracions, enunciats o components d'un text), sinó en la relació entre proposicions (és a dir, unitats informatives, de pensament). Aquest aspecte contribueix directament al fet que els models basats en la TP siguin més generals i resultin més interessants per a explicar la interpretació d'enunciats.

La pertinència, lluny d'ésser una propietat formal dels discursos, es revela com un principi de més abast que controla la relació entre proposicions. És també una funció que converteix representacions semàntiques (o Formes Lògiques) en formes proposicionals adequades al context psicològic en què s'interpreten els enunciats corresponents.

El concepte de pertinència es defineix en termes lògics, en el sentit que només s'aconsegueix pertinència si és possible d'inferir informació, és a dir, extreure inferències. Els elements implicats en aquest procés deductiu són el contingut proposicional de l'enunciat, les dades del coneixement enciclopèdic del receptor, un conjunt de regles d'inferència i els principis de comunicació.

- (15) (a) «Una proposició p és pertinent en un context C (= conjunt d'assumpcions, proposicions) si i només si té com a mínim una implicació contextual o pragmàtica en aquest context.
- (b) Sense tenir en consideració altres factors, com més elevats siguin els efectes contextuais, més gran serà la pertinència d'una determinada proposició.

D'aquesta manera, si traduir és interpretar i comunicar, es produeix una important correlació entre processar un enunciat en un context (és a dir, ésser capaç d'interpretar-lo i de traduir-lo) i fixar la pertinència d'aquest mateix enunciat en aquest context concret. Ambdues activitats es realitzen si i només si l'oïdor és capaç de deduir-ne informació nova.

Traduir és interpretar i comunicar, i totes dues tasques exigeixen processar proposicions en contextos i, per consegüent, seguir els passos necessaris en la deducció d'inferències.

Per altra banda, l'afirmació segons la qual la traducció és un procés de naturalesa inferencial queda justificat en un exemple com el següent (cf. Delisle 1984:79).

- (16) (a) *Anglès*
Working
- (b) *Francès*
Elle fonctionne — traducció literal
Elle est en marche

Suposem que l'enunciat anglès és imprès en una etiqueta enganxada en una màquina de retratar d'ús públic. Noteu que és inapropiat de traduir aquest enunciat per qualsevol dels enunciats francesos de (16b), no pas perquè llur forma sintàctica sigui agramatical o perquè llur significat lingüístic no pugui interpretar-se, sinó perquè el seu sentit, en aquest context situacional, no és pertinent. El traductor / receptor del missatge, per tant, haurà de trobar el context d'interpretació i descobrir que aquest enunciat forma part d'una determinada situa-

ció extralingüística en la qual no té sentit la interpretació segons la qual la màquina de retratar ja està funcionant. Només en aquest moment el traductor / receptor estarà en condicions d'inferir que el sentit de l'esmentat missatge és que la màquina està en servei i que la reformulació més apropiada serà la de (16c).

(16) (c) Prête à fonctionner (de nouveau).

Un cop assolit aquest punt, a més a més, el traductor podrà comprovar i avaluar que aquesta solució és la més adequada i la més conforme amb el sentit del text original. Suposem que existeix una altra proposició contextual accessible a l'hora de processar (sigui interpretar o traduir) l'enunciat de (16a) i que podríem formular mitjançant la proposició de (17).

(17) Introduïu una moneda a la ranura i la màquina s'engegarà automàticament.

El coneixement d'aquesta informació permet de verificar que la traducció francesa de (16b) no és pertinent, perquè segons aquesta traducció la màquina de retratar ja estaria funcionant i fóra absurda la informació que fa falta introduir una moneda per posar-la en funcionament; dit en altres mots, el processament de l'enunciat de (16b) en el context de (17) no facilita que se n'infereixi informació nova.

En un context d'interpretació com el de (17), l'enunciat anglès únicament pot traduir-se pel missatge de (16c), perquè en aquesta ocasió el futur receptor del missatge podrà inferir-ne certa informació nova: més específicament, podrà deduir-ne una implicació pragmàtica.

(18) Si la màquina està en servei i hi fico una moneda, s'engegarà.

Advertiu que el context en el qual es processa una proposició és (o, almenys, inclou) el conjunt de coneixements fonamentals que han d'usar-se com a premisses suplementàries en aquest procés inferencial. Noteu també que la tasca de trobar el context de comprensió (això és, d'identificar el conjunt de premisses que puguin combinar-se amb el contingut de l'enunciat i seguir certes regles d'inferència) requereix esforç: com menys accessible sigui un context, caldrà més esforç per a accedir-hi i la pertinència de l'enunciat serà menor. I, finalment, observeu que l'objectiu dels processos d'interpretació i de traducció és precisament d'establir la pertinència de les proposicions en determinats contextos i d'extreure inferències (és a dir, informació nova pertinent que no derivi ni del contingut de l'enunciat ni del context aïlladament).

La TP es pot concebre, doncs, com una teoria que proporciona les eines per a una teoria d'orientació racionalista de la traducció. No és un discurs normatiu sobre la interpretació i la comunicació. Tampoc no es pot formular com un manual de consells pràctics o un conjunt de procediments tècnics de traducció (com ho són la transposició, la modulació, l'equivalència, l'adaptació o la compensació). El seu objectiu és molt més general, atès que pretén explicar per què un determinat algorisme de traducció pot resultar més pertinent que no pas un altre en alguna ocasió particular.

Des de la perspectiva que aquí he esbossat, parlar de TT és parlar d'una Teoria de la Interpretació d'enunciats i d'una Teoria Inferencial de la Comprensió i, per tant, és recórrer a una Teoria de la Pertinència, cosa que no equi-

val a afirmar que la traducció es pugui emprendre exclusivament des d'una teoria pragmàtica. La traducció és una àrea interdisciplinària que cal tractar des de la gramàtica oracional i també des de la lingüística textual, la psicolingüística o la sociolingüística i, en general, des de la teoria gramatical i la lingüística aplicada.

BIBLIOGRAFIA

- CERDÀ 1986 R. CERDÀ (ed.), *Diccionario de lingüística* (Madrid 1986).
- COSERIU 1977a E. COSERIU, *Vives y el problema de la traducción*, dins *Tradicción y novedad en la ciencia del lenguaje. Estudios de historia de la lingüística* (Madrid 1977).
- COSERIU 1977b E. COSERIU, *Lo erróneo y lo acertado en la teoría de la traducción*, dins *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüísticas* (Madrid 1977).
- COSERIU 1977c E. COSERIU, *La «situación» en la lingüística*, dins *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüísticas* (Madrid 1977).
- CHOMSKY 1986 N. CHOMSKY, *Knowledge of language: its nature, origins, and use* (Nova York 1986).
- DELISLE 1984 J. DELISLE, *L'analyse du discours comme méthode de traduction* (Ottawa 1984).
- VAN DIJK 1972 T. A. VAN DIJK, *Some aspects of text grammars* (l'Haia, 1972).
- VAN DIJK 1976 T. A. VAN DIJK, *Pragmatics, presuppositions and context grammars*, dins S. J. SCHMIDT (ed.), *Pragmatik / Pragmatics*, 2 (Munic 1976).
- VAN DIJK 1977 T. A. VAN DIJK, *Text and context. Explorations in the semantics and pragmatics of discourse* (Londres 1977; trad. cast.: Madrid 1980).
- ESPINAL 1988 M. T. ESPINAL, *Significat i interpretació* (Barcelona 1988).
- JAKOBSON 1959 R. JAKOBSON, *On linguistic aspects of translation*, dins R. A. BROWER (ed.), *On translation* (Cambridge, Mass., 1959; trad. cat.: *Quaderns de Traducció i Interpretació*, 2 [1983], ps. 153-160).
- KATZ 1978 J. J. KATZ, *Effability and translation*, dins F. GUENTHNER i M. GUENTHNER-REUTER (eds.), *Meaning and translation. Philosophical and linguistic approaches* (Londres 1978).
- KEENAN 1978 E. L. KEENAN, *Some logical problems in translation*, dins F. GUENTHNER i M. GUENTHNER-REUTER (eds.), *Meaning and translation. Philosophical and linguistic approaches* (Londres 1978).
- PETÖFI 1971 J. S. PETÖFI, *Transformations - grammatiken und eine kontextuelle Texttheorie* (Frankfurt 1971).
- PETÖFI 1976 J. S. PETÖFI, *Formal pragmatics and a partial theory of texts*, dins S. J. SCHMIDT (ed.), *Pragmatik / Pragmatics*, 2 (Munic 1976).

- RIGAU 1981
 SANDERS 1970
 SELESKOVITCH i
 LEDERER 1984
 SMITH 1982
 SPERBER i
 WILSON 1986
 WERTH 1984
 WILLIAMS 1988
- G. RIGAU, *Gramàtica del discurs*. (Bellaterra 1981).
 G. SANDERS, *On the natural domain of grammar*, «Linguistics», 63, 51-123.
 D. SELESKOVITCH i M. LEDERER, *Interpréter pour traduire* (París 1984).
 N. V. SMITH, *Speculative linguistics*, conferència inaugural (Londres 1982).
 D. SPERBER i D. WILSON, *Relevance. Communication and cognition* (Oxford 1986).
 P. WERTH, *Focus, coherence and emphasis* (Londres 1984).
 E. S. WILLIAMS, *Discourse and logical form*, «Linguistic Inquiry», 8.1, ps. 101-139.